

Samverkan vid utskrivning från sjukhus - införande av ny lagstiftning 2017 – 2020

Sammanfattning

Kommuner och regioner har under perioden 2017- 2020 arbetat hårt för att införa den nya lagen om samverkan vid utskrivning från sjukhus. Arbetet har gått bra och resultatet innebär en stor effektivisering för vården som samtidigt blivit mer jämlik. De viktigaste resultaten är:

- Antalet vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter inom somatisk vård har minskat med 75%.
- Drygt 1000 vårdplatser på sjukhus har frigjorts inom somatisk vård
- Värdet kan uppskattas till nästan 10 miljarder kronor under en fyraårsperiod
- Andelen som skrivs ut samma dag som utskrivningsklar (måluppfyllelse) inom somatisk vård har ökat från 13% till 67%.
- Medelvårdtiden som utskrivningsklar har minskat från 4,6 till 2,1 dagar inom somatisk vård och från 6,1 till 4,0 dagar inom psykiatrisk vård.
- Antalet vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter inom psykiatrisk vård har minskat med 39%. Förändringen följer samma mönster som den somatiska vården, men nedgången kommer några månader senare.
- Andelen som skrivs ut samma dag som utskrivningsklar (måluppfyllelse) inom psykiatri ligger på 80-90%, att jämföra med den somatiska vårdens 70%.
- Variationen mellan och inom länen har minskat vilket innebär en mer jämlik vård.
- 9 av 10 känner sig trygga med sin vård och omsorg
- 30% har en skriftlig individuell plan
- 70% inom psykiatri och knappt 50% inom somatiken har en fast vårdkontakt

Utskrivningsklara patienter på sjukhus är inte längre ett problem på sjukhusen. Fokus i förbättringsarbetet har därför flyttats till att förbättra vård och omsorg i hemmet. Där finns fortfarande mycket kvar att göra, något som coronapandemin och IVOs granskning av kommuner och regioner har synliggjort. Läkarmedverkan i kommunal hälso- och sjukvård behöver förbättras samtidigt som kommunerna behöver förstärka kompetens och bemanning inom hälso- och sjukvård. Samtidigt behöver teamarbetet utvecklas och bli mer proaktivt. Det är fortfarande

mycket kvar att göra innan alla patienter har en fast läkarkontakt och en individuell plan som man varit delaktig i att ta fram. Staten, regionerna och kommunerna behöver göra stora fortsatta satsningar inom området. Arbetet fortsätter 2021 på SKR inom ramen för utveckling av Nära vård.

Från lag om betalningsansvar till lag om samverkan

Lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård ersatte Betalningsansvarslagen 1 januari 2018 och omfattar såväl somatisk som psykiatrisk vård.

Målet med förändringen är att personer som är i behov av fortsatt vård och omsorg efter utskrivning från sjukhus ska få en smidig och säker resa genom vården och inte i onödan behöva vistas på sjukhus.

Förändringen berör biståndshandläggare, sjuksköterskor, läkare, arbetsterapeuter, fysioterapeuter, undersköterskor och omsorgspersonal i den kommunala vården och omsorgen, på vårdcentraler, vid öppenvårdsmottagningar, och på sjukhus.

Regeringens stöd till införande av ny lagstiftning

Att införa en ny lagstiftning som berör många medarbetare med olika yrken från olika vårdgivare ställer krav på både kommuner och regioner.

Regeringen har under perioden 2017 – 2020 givit ett ekonomiskt stöd till förändringsarbetet på 12 miljoner kronor årligen efter ansökan från SKR. Merparten, ca 9 miljoner kronor har gått till kommuner och regioner gemensamt för att införa den nya lagen.

SKR har kommunicerat, administrerat och betalat ut dessa medel som regioner och kommuner använt till utvecklingsarbete såväl för gemensam styrning och ledning som till lokalt förändringsarbete.

Samverkan mellan kommuner och regioner på länsnivå

I början ägnades mycket tid i länen för att förhandla överenskommelser mellan regionen och kommunerna och arbeta fram riktlinjer för hur den nya lagen ska tillämpas på den regionala nivån. Genomgående har omställningen gått lugnt till väga och präglats av stort samförstånd mellan parterna.

Det stora tids- och resurskrävande arbetet har handlat om att få alla medarbetare i vård och omsorg att tillämpa de nya regelverken i praktiken. Omfattande utbildningsinsatser har ägt rum ute i länen framför allt när det gäller att förverkliga den nya utskrivningsprocessen inklusive användning av nya it-system. En särskild utmaning har varit att tillämpa samordnad individuell plan, SIP, i praktiken.

Under 2018 destinerades de statliga medlen till utvecklingsledare i länen som gav stöd i införandet av nya arbetssätt. SKR samlade dessa utvecklingsledare i ett nationellt nätverk för erfarenhetsutbyte. Detta nätverk fortsätter nu inom ramen för kunskapsstyrning inom socialtjänsten.

Lärande nätverk och dialogmöten för analys av utfallet har bidragit till att lösa problem utan konflikt.

Kommuner och landsting/regioner har under åren arrangerat ett stort antal regionala mötesplatser där SKR har medverkat.

Mötesplats och Samarbetsrum för medarbetare i kommuner och regioner

Sedan 2016 erbjuder SKR en mötesplats för medarbetare i kommuner och regioner som arbetar med att stödja införandet av den nya lagen. 4-5 heldagsmöten per år har erbjudits på SKR under 2017-2019. 2020 övergick SKR under coronaepidemin till digitala erfarenhetsutbyten. Mötesplatsen är mycket uppskattad och deltagandet är högt.

Det finns också en virtuell mötesplats på Samarbetsrum där medlemmarna delar dokument och erfarenheter.

2020 blev ett annorlunda år

När coronapandemin drabbade Sverige i mars 2020 fick all planering av stödet till medlemmarna göras om och anpassas till den rådande situationen. SKR övergick till att enbart erbjuda digitalt stöd till medlemmarna i olika former. Det har varit en snabb lärresa att på ett effektivt sätt kunna arbeta med Teams och Zoom. Medlemmarna har uppskattat att kunna delta i möten hemifrån. Det har varit tidsbesparande samtidigt som kostnader för resor har minskat. Deltagandet har under året varit mycket högt vid mötesplatserna. Nio tillfällen har genomförts. Mötena har varit kortare och mer effektiva. Men givetvis saknar deltagarna också de fysiska mötesplatserna.

Vård dagarna för utskrivningsklara patienter har fortsatt minska under 2020 framför allt beroende på att Stockholm nu också fått den nya processen på plats.

Under 2020 har även vårdtillfällena för undvikbar slutenvård minskat för första gången sedan mätningen startade. Orsaken är inte helt klar men infektionsdiagnoser som pneumoni och influensa är det som minskat mest. Många medlemmar utökade också möjligheterna till akut bedömning i hemmet för att äldre personer inte skulle behöva uppsöka vårdinrättningar med risk för smitta under epidemins första fas. Digital konsultation har också blivit vanligare även till äldre patienter.

Rapporter inom utvalda områden

Initialt fanns ett behov bland kommunerna att förnya sitt mottagande av patienter som skrivits ut från sjukhus. En snabbare utskrivningsprocess ökade behovet av tidiga hälso- och sjukvårdsinsatser och rehabilitering i hemmet. En särskild rapport kring trygg hemgång arbetades fram 2017, *Trygg hemgång* <https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/trygg-hemgang.html>

I takt med att dagarna på sjukhus för utskrivningsklara patienter på sjukhus minskade flyttade SKR fokus till den fortsatta vården och omsorgen i hemmet. SKR utforskade 2019 i dialog med medlemmarna svårigheter och framgångsfaktorer inom dagens vård och omsorg i hemmet. Framgångsfaktorer och svårigheter från detta arbete har sammanställts i rapporten

Vård och omsorg i hemmet 2019 - svårigheter och framgångsfaktorer
<https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/vard-och-omsorg-i-hemmet-2019.html>

Läkarmedverkan i kommunal vård och omsorg identifierades som ett av de mest angelägna områdena att förbättra. Därför gick SKR 2020 vidare med att fördjupa kunskapen om hur läkarmedverkan skulle kunna förbättras med rapporten

Läkarmedverkan i kommunal hemsjukvård – från hemsjukvård till hälso- och sjukvård i hemmet
<https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/lakarmedverkan-i-kommunal-hemsjukvard-.html>

Det pågår ett stort antal förbättringsarbeten runt om i landet. SKR har bidragit med att sprida erfarenheter av vad som fungerar och hur medarbetare arbetat för att lyckats i seminarier och på konferenser. Några exempel har samlats i en rapport som precis färdigställts:

Nära vård i hemmet för äldre - inspiration för dig som arbetar inom vård och omsorg <https://webbutik.skr.se/sv/artiklar/nara-var-d-i-hemmet-for-aldre.html>

Särskilt stöd inom psykiatri

Från och med 2019 gäller lagstiftningen fullt ut även för psykiatrisk vård. Det är viktigt att patienter erbjuds en likvärdig utskrivningsprocess inom somatik och psykiatri. Samtidigt finns särskilda förutsättningar inom psykiatrin som behöver genomlysas och problem som behöver kunna hanteras.

Skriften *God samverkan i komplexa situationer. Hur lyckas vi?* <https://pub lector.org/publication/God-samverkan-i-komplexa-situationer> har tagits fram.

En film, *Hela jag – vi täpper till mellanrummet tillsammans* har producerats och används flitigt , <https://skr.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/aldre/sammanhallenvardomsorgaldre/samverkanvidutskrivningfransjukhus.13624.html?fbclid=IwAR0MyPsgAEs1VbQGAwvRH8v7kuK12WumRv4IrMGqFrhowBL4UYjR8binO4>

En särskild dialog har genomförts kring rättspsykiatri och medlemmarna har också fått rådgivning i enskilda ärenden.

Insamling och visualisering av uppgifter kring utskrivningsklara patienter i somatisk och psykiatrisk vård

SKR samlar sedan 2014 in uppgifter från regionerna avseende utskrivningsklara patienter. Visualisering sker på Väntetider i vården, <http://www.vantetider.se/Kontaktkort/Sveriges/Utskrivningsklara/> där det är möjligt att ned på kommunnivå följa utvecklingen för utskrivningsklara patienter på sjukhus. Under åren har flera indikatorer tillkommit. Resultat för patienter inom psykiatrisk vård särredovisas.

I takt med att antalet vårddagar som utskrivningsklar minskat och andelen som skrivs ut samma dag ökat har medelvårdtiden som

utskrivningsklar fått en minskad betydelse i uppföljningen. För närvarande är uppföljningsmåttet antal vård dagar/1000 invånare 65 år och äldre tillsammans med andelen som skrivs ut samma dag de som bäst beskriver resultatet på ett sätt som möjliggör jämförelse med sig själv över tid och med andra.

Uppföljning

Förutom att ansvara för nationell uppföljning av utvecklingen kring utskrivningsklara patienter på Väntetider i vården har SKR erbjudit verktyg för uppföljning av såväl patientens upplevelse och erfarenhet som av personalens följsamhet till beslutade rutiner.

Webbkollen, <http://www.webbkollen.com/> är ett verktyg som utifrån telefonintervjuer med nyutskrivna patienter följer upp patientens upplevelse och erfarenhet av vården. Webbkollen erbjuds kostnadsfritt via SKR.

Rutinkollen SIP är ett verktyg för egenkontroll av kvalitet i SIP som erbjuds kostnadsfritt från SKR, <https://skr.se/halsasjukvard/patientsakerhet/systematiskpatientsakerhetsarbete/rutinkollen.987.html>. Jönköping har granskat cirka 200 samordnade individuella planer och fått ett bra underlag för sitt förbättringsarbete.

SKR har samlat experter för att analysera utvecklingen och även samarbetat med Myndigheten för Vårdanalys som har till uppgift att följa upp och utvärdera resultatet av lagändringen.

Resultat 2017- 2021

Nedanstående resultat är uppdelade på somatisk och psykiatrisk vård. Den psykiatriska vården omfattar färre vårdtillfällen. Lagstiftningen inom psykiatri infördes i skarpt läge 2019, dvs ett år senare vilket medfört att länen först fokuserat på somatisk vård. Utvecklingskurvorna följer för övrigt samma mönster.

Somatisk vård

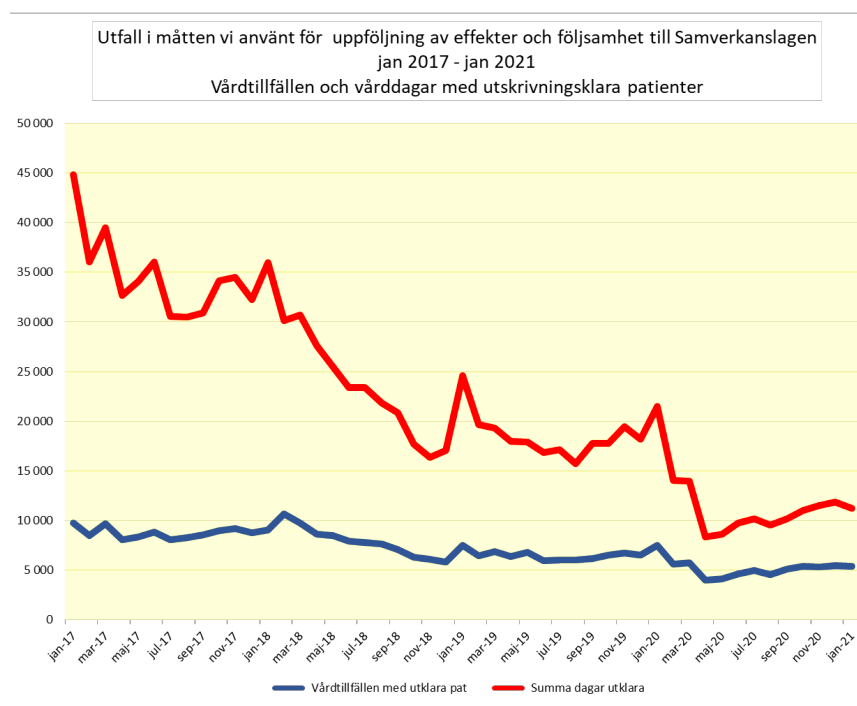
Vårdtillfällen och vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter

Antalet vårdtillfällen för utskrivningsklara patienter har minskat med 44%. Här räknas vårdtillfällen där patienten varit utskrivningsklar 1 dag

eller mer. Minskningen mellan januari 2017 och januari 2021 är 4 310 vårdtillfällen och beror på att fler patienter skrivs ut samma dag de bedömts som utskrivningsklara.

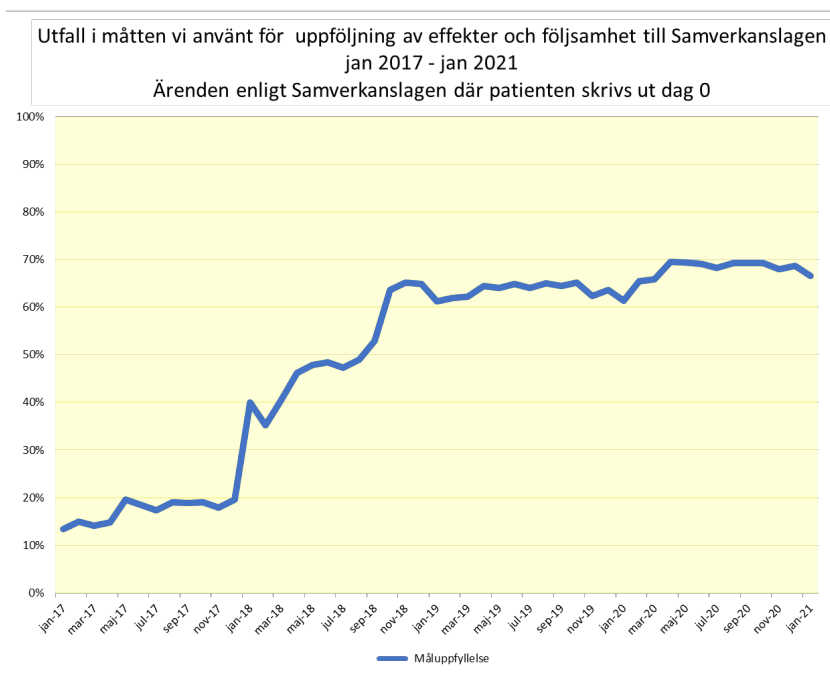
Antalet vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter har minskat med 75% under de fyra åren. Denna förändring kan räknas om till en effektivisering motsvarande drygt 1 000 vårdplatser på sjukhusen till ett värde av nästan 10 miljarder kronor under fyraårsperioden.

Det värde som förändringsarbetet genererat i landet kan för 2020 när effekten var som stort uppskattas till 3,8 miljarder kronor.

Måluppfyllelse

Andelen som skrivs ut samma dag som utskrivningsklar har ökat från 13% till 67%.

Medelvårdtid som utskrivningsklar

Samtidigt som andelen som skrivs ut samma dag ökat kraftigt har medelvårdtiden minskat från 4,6 till 2,1 dagar. Variationen mellan länen har samtidigt minskat vilket innebär en mer jämlik vård.

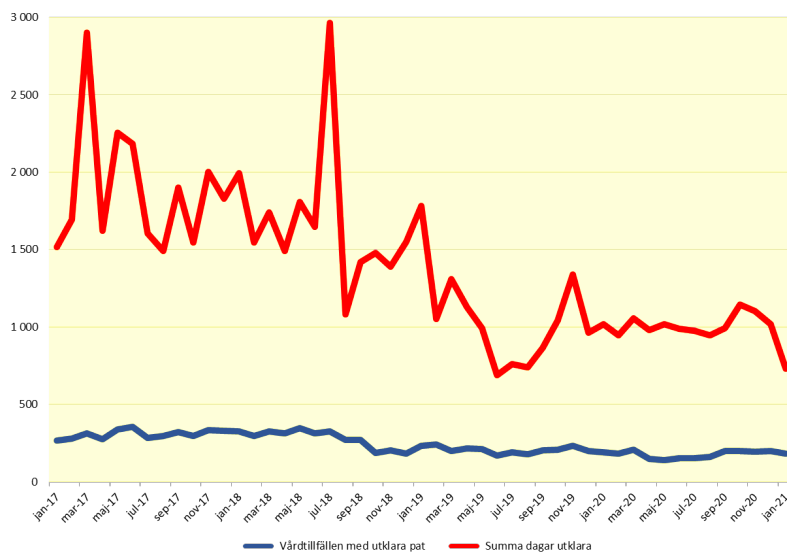
Psykiatrisk vård

Vårdtillfällen och vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter

Antalet vård dagar på sjukhus för utskrivningsklara patienter har minskat med 39%.

Förändringen följer samma mönster som för den somatiska vården, men nedgången kommer några månader senare.

Utfall i måtten vi använt för uppföljning av effekter och följsamhet till Samverkanslagen
jan 2017 - jan 2021

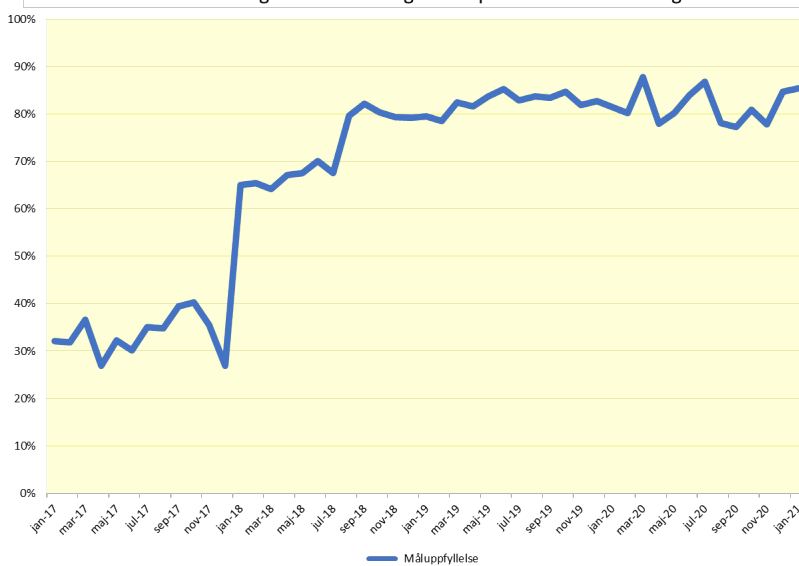

Måluppfyllelse

Graden av måluppfyllelse inom psykiatrin ligger på 80-90%, att jämföra med den somatiska slutenvårdens knappt 70%.

Utfall i måtten vi använt för uppföljning av effekter och följsamhet till Samverkanslagen
jan 2017 - jan 2021

Ärenden enligt Samverkanslagen där patienten skrivs ut dag 0

Medelvårdtid som utskrivningsklar

Medelvårdtiden som utskrivningsklar inom psykiatri har minskat från 6,1 i jan 2018 till 4,0 dagar i jan 2021.

Uppföljning av patienternas upplevelser och erfarenheter via Webbkollen

Möjligheten att följa upp resultat av utvecklingsarbetet månatligen via Väntetider i vården har varit viktigt för den snabba förändringen. Men ännu viktigare är att följa upp patienternas upplevelser och erfarenheter av förändringen. Webbkollen innehåller validerade intervjufrågor som ställs till patienterna vid telefonuppföljning veckan efter utskrivning och som sedan sammanställs på automatisk väg. Möjlighet finns att följa upp resultaten på olika nivåer som verksamhet, kommunal, regional och nationell nivå.

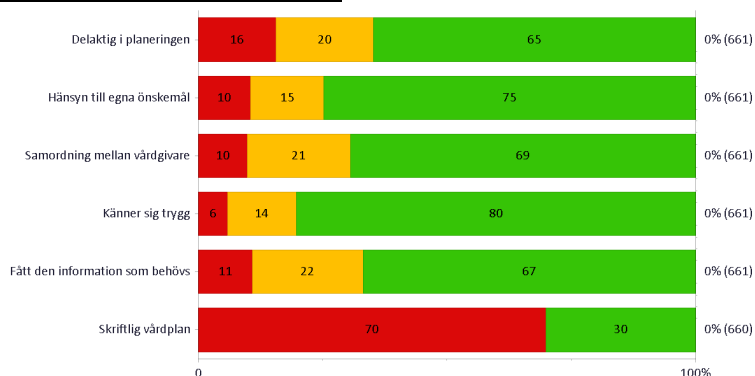
Länen har genomfört samordnad uppföljning utifrån 8 frågor vid två tillfällen, i november 2020 och 2021. Totalt har 783 patienter från 14 län ringts upp. Dalarna, Sörmland och Kronoberg har varit mest aktiva.

Följande frågor har ställts:

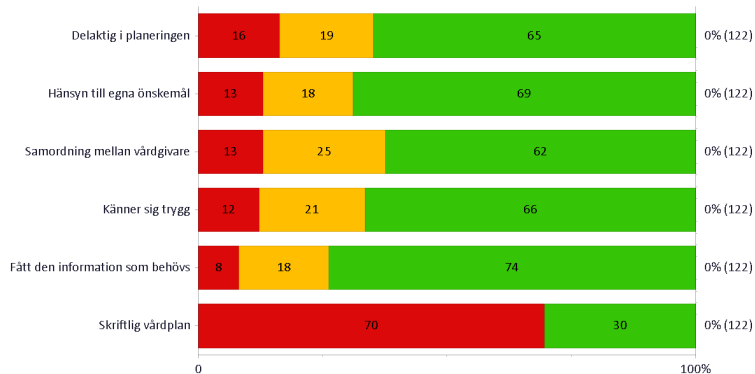
- Känner du att du har varit delaktig i planeringen av din fortsatta vård och omsorg så mycket som du själv känner att du kan och vill?
- Fungerar samordningen mellan dina olika vård och omsorgsgivare?
- Känner du dig trygg med din vård och omsorg?
- Tog personalen hänsyn till dina önskemål och hem/familjeförhållanden när din fortsatta vård och omsorg planerades?
- Känner du att du fått den information du behöver för din fortsatta vård och omsorg?
- Har du en skriftlig plan (SIP eller annan plan)?
* = endast alternativen Ja & Nej

Nej Delvis Ja

Resultat för somatisk vård:

Resultat för psykiatrisk vård:

70% av patienterna inom psykiatrin och 48% inom somatiken har en fast vårdkontakt. Skriftlig individuell plan finns i 30%.

87% av patienterna inom psykiatrin och 94% inom somatiken känner sig trygga eller delvis trygga med sin vård och omsorg.

Den lilla grupp som kände sig otrygga saknade i 87 % en vårdplan och var mer missnöjda med information, delaktighet, samordning och hänsyn till personliga önskemål än den majoritet som upplevde sig trygga.

Kommentar från en uppringande personal:

Jag har ringt alla samtal och det har varit ett sant nöje. Det har tagits emot väl att bli uppringd. En sak som jag slagits av är att många, känner sig trygga med sin vård och omsorg trots avsaknad av planer, fast vårdkontakt och ibland delaktighet. Anhöriga är mycket viktiga liksom hemtjänsten . Så har jag också fått många positiva omdömen om vården. Det är relativt många som uttrycker sin nöjdhet med vården . Det har vi ju inte frågat om direkt men det kommer spontant. Det finns många änglar i vår verksamhet.

Framgångsfaktorer och hinder

Sällan har en ny lagstiftning haft så dramatiska effekter som Lagen om samverkan vid utskrivning från sjukhus. Framgångsfaktorer som identifierats är:

- En ny tydlig lagstiftning som är välförankrad och efterfrågad
- Enighet mellan kommuner och regioner om vikten av förändring
- Statliga stimulansmedel för införandeprocessen
- Tidigt insatt stöd och högt tempo
- Möjlighet till erfarenhetsutbyte på nationell nivå
- En tydlig struktur för vårdssamverkan med mötesplatser för dialog regionalt
- Tillämpning av nya arbetssätt
- Att utgå från patientens hela behov i utskrivningsprocessen
- Mätbara mål med månatlig uppföljning och möjlighet till jämförelse över tid med sig själv och med andra

Hinder som särskilt uppmärksammats är:

- Uppdelning och gränssnitt
- Revirtänkande och stuprörsekonomi
- Svårighet att bedöma utskrivningsdag i förväg med många ändringar
- Upplevelse att kommunerna fått ökade kostnader

Förbättringsförslag från patienter handlar om behov av enkla kontaktvägar, bättre information och önskan att få vara delaktig i beslut. Några patienter hade velat stanna längre på sjukhuset. Ibland går allt för fort – äldre människor behöver mer tid.

Uppföljning av utvecklingsarbetet

Myndigheten för Vård- och omsorgsanalys har följt upp utvecklingsarbetet med införandet av den nya lagstiftningen i tre rapporter:

På väg. Delrapport om genomförandet av lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvården <https://www.vardanalys.se/rapporter/pa-vag/>

Laga efter läge. Uppföljning av lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvården <https://www.vardanalys.se/rapporter/laga-efter-lage/>

Patienters upplevelser av samordningen av vård och omsorg efter slutenvård Ett metodförslag för uppföljning samt resultat från en pilotstudie. <https://www.vardanalys.se/wp-content/uploads/2020/10/PM-2020-2-Patienters-upplevelser-av-samordningen-av-v%C3%A5rd-och-omsorg-efter-slutenv%C3%A5rd.pdf>

SKR fortsätter erbjuda stöd i utvecklingsarbetet

Coronaepidemin 2020 har satt ljuset på de förbättringsområden som redan identifierats och beskrivits.

Staten, regionerna och kommunerna behöver göra stora fortsatta satsningar inom området.

SKR fortsätter bjuda in till ett nätverk mellan kommuner i regioner på temat sammanhållen vård och omsorg. Arbetet är 2021 integrerat med utvecklingen av Nära vård.

Under 2021 finns ett särskilt fokus på läkarmedverkan i kommunal hälso- och sjukvård, stöd till teamarbete och strukturerade arbetsätt. Fast läkarkontakt och individuell plan för vård och omsorg är viktiga pusselbitar.

Vi är på rätt väg men det finns mycket kvar att göra.

Sveriges Kommuner och Regioner

Sektionen för socialtjänst

Åsa Furén Thulin

Bilaga 1.

Resultat samverkan vid utskrivning från sjukhus, ppt

Bilaga 2.

Nationell punktmätning 2019+2020, ppt